

Scientific journal
PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION
Has been issued since 2013.

ISSN 2413-158X (online)
ISSN 2413-1571 (print)

Науковий журнал
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА
Видається з 2013.

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Атаманчук П.С., Поведа Т.П. Педагогічна практика – показник готовності майбутнього вчителя фізики до професійної діяльності // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2017. – Випуск 2(12). – С. 17-20.

Atamanchuk Peter, Poveda Tetiana. Pedagogical Practice - Index Of Readiness Of Future Physics Teacher To Professional Activity // Physical and Mathematical Education : scientific journal. – 2017. – Issue 2(12). – P. 17-20.

УДК 378.091.33-027.22:53

П.С. Атаманчук, Т.П. Поведа

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна
mvf@kpmu.edu.ua*

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА – ПОКАЗНИК ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті проаналізовано організаційно-методичні засади педагогічної практики у вищому навчальному закладі на даний час, розкрито її значення в системі професійного становлення майбутнього вчителя фізики. Зазначено, що ефективно проведення педпрактики залежить від належного рівня організації і управління діяльністю студентів. Обґрунтовано, що результати педагогічної практики виступають показником готовності студента до майбутньої професійної діяльності та одночасно вказують на недоліки і прогалини у знаннях студентів, на які необхідно звернути особливу увагу під час фахової підготовки. Описано основні розділи «Програми педагогічної практики» для студентів-майбутніх вчителів фізики (4-й курс), розробленої авторами статті у співавторстві з колективом досвідчених викладачів кафедри. Окреслено перспективи педагогічної практики студентів у зв'язку з реформуванням вищої освіти в Україні. Висвітлено деякі особливості організації педагогічної практики у вищих навчальних закладах різних країн світу.

Ключові слова: педагогічна практика, вищий навчальний заклад, професійна компетентність, майбутній вчитель фізики, студент.

Педагогічна практика студентів-майбутніх вчителів – важливий компонент їх професійного становлення. Вона є органічною частиною навчального процесу в університеті і озброєє студентів початковим досвідом професійної педагогічної діяльності. Під час практики створюються всі необхідні умови як практичної реалізації отриманих знань студентів з психолого-педагогічних і фахових дисциплін, так і для розвитку індивідуальних педагогічних здібностей кожного з них, формування професійної компетентності.

Різні види педпрактики дають можливість студентам ознайомитися з реальною системою навчально-виховної роботи в школі, з досвідом планування і проведення уроків вчителями, позакласної роботи з предмету, організаційної і виховної роботи класних керівників. У процесі педагогічної практики, студентам доводиться виконувати великий обсяг самостійної роботи, є можливість виявити педагогічну творчість на всіх ділянках педагогічної діяльності, набути навичок спілкування з учнями, вчителями, батьками.

Ефективно проведення педпрактики залежить від належного рівня організації і управління діяльністю студентів. Правильно організована практика покликана виконувати наступні функції: **адаптаційну, навчальну, виховну, розвивальну та діагностичну.** За останні кілька років нових досліджень з удосконалення педагогічної практики майбутніх вчителів фізики практично не було [4]. Проте, на сьогодні проблема якісного проведення педагогічної практики актуальна і загострюється ще й з тих причин, що навчальні години, які відводились на педагогічну практику студентів значно скоротились. За таких умов необхідно знаходити способи оптимізації організаційно-управлінських рішень щодо проведення педагогічної практики.

У цьому році педагогічна практика студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Огієнка за напрямом підготовки «Середня освіта. Фізика» (4 курс) здійснювалась у відповідності до оновленої «Програми педагогічної практики», підготовленої авторським колективом кафедри методики

викладання фізики і дисциплін технологічної освітньої галузі. За основу програми взято «Положенням про педагогічну практику у ВНЗ України», затверджене МОН України. **Програма містить такі розділи:** роз'яснення мети і завдань практики, зміст практики (початковий етап практики, навчально-виховна робота з фаху, позакласна робота з фаху, виховна робота з класом, методична робота, науково-дослідна робота); права і обов'язки студентів практикантів; зразки звітної документації студента-практиканта; критерії оцінювання і схема аналізу навчально-виховної діяльності студента під час практики; методичні рекомендації з організації педпрактики [5].

Як показує досвід, дуже важливо керівникам першої педагогічної практики і вчителям-наставникам підтримати в студентів педагога, допомогти справитись йому з цією роллю, вірити в його добрі наміри, здібності й бажання стати гарним вчителем. Тут варто згадати Я. А. Коменського, який писав: «Ніхто не може зробити людей мудрими, крім мудрого, ніхто – красномовними, крім красномовного, ніхто – сумлінним і благочестивим, крім сумлінного і благочестивого. Викладачами повинні бути люди чесні, діяльні і працьовиті, не тільки для годиться, а й насправді вони повинні бути живими взірцями чеснот, що їх вони мають прищепити іншим». Тобто, в педагогічній діяльності інструментом впливу на учня є особистість вчителя – його знання, вміння, думка, почуття, поведінка [6].

Студенти потрібно допомогти зрозуміти, що вимогливість до учнів повинна бути розумною, щоб не породжувала боязкість чи навіть відразу до навчання. Учителю потрібно переконати учнів в необхідності навчання, заохочувати їх, одного обминути осудом, другому сказати: «Не святі горшки ліплять, у Тебе все вийде, я також колись цього не знав». І ще, що дуже важливо – К.Д. Ушинський писав: «Діти ненавидять учителів, від яких ніколи не діждешся схвалення або визнання того, що добре зроблено. А в деяких входить у систему ніколи не хвалити – це вбиває прагнення до досконалості, і той хто лає, повинен уміти й хвалити» [6].

Педагогічна практика на цьому етапі навчання є своєрідним індикатором готовності студента до педагогічної діяльності. **Звернемо увагу, що особливістю цієї навчальної практики є те, що студент вперше виступає в ролі організатора двох сторін:** ідентифікує себе учителем фізики і організовує свою діяльність та організовує навчальну і позакласну роботу учнів цілого класу. Така діяльність потребує всебічної підтримки і консультативної допомоги з боку керівника-методиста з фізики, а також підтримки фахівців-методистів від кафедр педагогіки та психології. Неабияке значення для якісного і безпечного проходження педагогічної практики студентами має їх ознайомлення з інструкціями з безпеки праці та вимогами з дотримання правил безпеки учнів під час проведення занять у фізичному кабінеті (проводимо під час настановчої конференції з педпрактики). Зазначимо, що базові знання з безпеки праці студенти отримують під час вивчення безпекових дисциплін, зокрема «Основ охорони праці» та «Охорони праці у галузі».

Однією з головних ділянок роботи студента-практиканта вважаємо проведення уроків. За час практики студент має навчитися чітко планувати уроки, визначати їх мету і методи її досягнення; провести 10 років різного типу, використовуючи різні методи, форми, прийоми і засоби навчально-виховної роботи. Для забезпечення високого науково-методичного рівня викладання фізики студенту-практиканту необхідно працювати за індивідуальним планом згідно розроблених фахівцями рекомендацій:

- проаналізувати початкову програму з фізики та перелік тем, з яких потрібно проводити уроки;
- ознайомитись з календарним планом роботи вчителя фізики;
- вивчити зміст тем з фізики у підручниках різних авторів (провести порівняльний аналіз та узагальнити інформацію);
- ознайомитись навчально-методичною літературою та рекомендаціями методистів, щодо проведення уроків фізики;
- ознайомитись з фізичним кабінетом в школі, наявними наочними посібниками;
- підготувати фізичне обладнання та самостійно виготовити наочність (1-2 саморобні прилади);
- продумати всі етапи уроку і вибрати найефективніші прийоми роботи для кожного;
- скласти детальний план уроку і узгодити його з методистом та вчителем-наставником.

В процесі педагогічної діяльності студенти мають не лише навчитися спостерігати та аналізувати навчально-виховну роботу з учнями з врахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей, а також набути перших умінь у проведенні науково-дослідної та експериментальної роботи, зокрема зібрати матеріали з досвіду роботи вчителів для написання власних дипломних робіт. Результати отриманого педагогічного досвіду рекомендуємо студентам оформляти у вигляді статей, кращі з яких публікуються у збірнику студентських наукових праць фізико-математичного факультету «Перші наукові кроки».

Для науково-дослідної роботи пропонуємо студентам цікаві теми, наприклад, «Елементи проблемного навчання на уроках фізики», «Методичні прийоми формування інтересу на уроках фізики», «Методика виготовлення простих саморобних приладів з фізики», «Особливості методики формування фізичних понять у школі», «Елементи новітніх інформаційних технологій на уроках фізики», «Переваги і недоліки тестової перевірки знань з фізики», «Методи організації самостійної роботи учнів на уроках фізики», «Методика навчання учнів розв'язувати задачі з фізики»; «Інтерактивні технології на уроках фізики»; «Досвід роботи відомих вчителів фізики України» та ін.

Як показує досвід, одним з важливих моментів під час підготовки до педпрактики є завдання **навчити студентів проводити самоаналіз уроку**. І хоча на практичних заняттях з методики навчання фізики студенти детально знайомляться з кожним пунктом самоаналізу уроку, ця діяльність є лише ігровою, в той час як під час педагогічної практики урок проводиться в реальних умовах, учні справжні і повторних дублів немає. Тому, ще перед проведенням перших уроків рекомендуємо студентам користуватись розширеним планом самоаналізу уроку фізики. Ознайомившись з ним, студенти намагаються відповідно будувати урок, продумуючи кожен пункт. Після проведеного студентом уроку спершу слово надається йому для самоаналізу за планом, потім проводить аналіз уроку викладач-методист, висловлюють свої думки вчитель, присутні на уроці студенти, тоді виставляється оцінка за проведений урок у протокол. Проводячи аналіз уроку студента-практиканта, насамперед відмічаємо всі його позитивні сторони, поступово переходячи до недоліків, на які вказуємо чітко, але тактовно, щоб студент їх усвідомив, зрозумів як виправити і наступні уроки провів на вищому навчально-методичному рівні.

З досвіду організації та керівництва педагогічною практикою студентів-майбутніх вчителів фізики (4 курс) у 2016-2017 н. р. можемо виділити певні недоліки, які впливають на її якість:

- відсутність у нових навчальних планах дидактичної практики (так званої «пасивної») на 3-му курсі, яка дозволяла студентам ознайомитись з школою, організацією роботи педагогічного колективу, трудовим розпорядком, роботою досвідчених вчителів-предметників, яка давала можливість студентам набратись «духу школи»;

- зменшення (у порівнянні з попередніми роками) годин навчального навантаження керівникам педагогічної практики від фахових кафедр (4 год на студента);

- скорочений термін проведення педагогічної практики (6 тижнів) не дозволяє студенту вивчати з учнями тему з фізики від початку до кінця, а тому йому важко оцінити кінцевий результат своїх старань;

- мала кількість практичних і семінарських занять з методики навчання фізики, на яких студенти мають можливість здійснювати квазіпрофесійну діяльність – працювати в умовах максимально наближених до майбутньої професійної діяльності (виконувати роль вчителя фізики під час пояснення нового матеріалу; введення нових термінів; знайомство з прикладами; проведення і пояснення дослідів, фізичних явищ; виготовлення простих приладів з підручних засобів; навчання розв'язування фізичних задач, аналіз розв'язання; і т. п.);

- відсутність у навчальних планах «бакалаврів» спецкурсів, які мають практичне спрямування, як наприклад, «Виготовлення саморобного фізичного обладнання»; «Використання новітніх інформаційних засобів і технологій на уроках фізики»; «Розробка інтерактивних засобів для уроків фізики»; «Розробка тестових завдань з фізики: вимоги і поради до якості» і т. п.;

- не всі вчителі у школах зацікавлені у здійсненні наставницької роботи (для прикладу, деякою мотивацією, на нашу думку, могли б стати «Листи-подяки від університету», які б враховувались під час чергової атестації вчителя);

- кращі студенти-практиканти не завжди є поміченими (вважаємо за доцільне визначати кращого студента, нагороджувати грамотами «Найкращий молодий вчитель фізики», розмістити фото чи фрагмент відео, зроблене під час проведення уроку фізики в школі, з супровідною інформацією на сайті факультету).

Аналізуючи позитивні і негативні сторони проведення педпрактики у вітчизняних ВНЗ, вважаємо доцільною інформацію про терміни і деякі особливості її проведення в інших країнах. Так, **у Великобританії** педпрактика триває 1 рік і складається з трьох етапів: ознайомчої, відвідування уроків досвідчених учителів, самостійного ведення уроків. Викладачі-керівники практики самостійно складають розклад проведення уроків студентами-практикантами. Вкінці практики на відкриті уроки запрошуються керівники педпрактики та представники навчально-методичного відділу університету. Після практики триває 1 рік стажування студента за місцем влаштування на роботу під контролем інспекторів МОН, які роблять висновок про доцільність залучення стажиста до роботи вчителя. **У Німеччині** під час педагогічної практики студент залучається до роботи вчителя на 2 роки (референдаріат) і лише після її завершення студент допускається до 2-го випускного державного екзамену. Під час роботи в школі його супроводжує вчитель-наставник – ментор. **У Греції** педагогічна практика триває 1 семестр і полягає в тренуванні у плануванні навчального процесу, відвідуванні занять та спостереженні за життям школи, пробні уроки, відвідування різних типів шкіл, відвідування класів, де навчаються діти з особливими потребами, повне виконання функцій вчителя триває 4 тижні, після чого відбувається обговорення і оцінювання практики в школі і на відділенні. **У Польщі** педпрактика охоплює пасивно-асистентську (пропедевтичну), асистентсько-вчительську (допомога вчителю) та предметно-методичну практику (самостійна підготовка навчальної документації і дидактичних матеріалів для проведення власних уроків). Навчальні програми деяких ВНЗ Польщі передбачають педагогічну практику з першого курсу, інші – з другого. Середня тривалість практик на кожному курсі – вісім тижнів [3].

Отже, педагогічна практика є одним з найважливіших чинників формування фахової компетентності майбутнього вчителя фізики та одночасно показником готовності студента до професійної діяльності. Проте, для того, щоб вона у повній мірі виконувала своє функціональне призначення, необхідно усунути вказані

недоліки, удосконалювати її організаційно-управлінську сторону та дотримуватись рекомендацій фахівців з підвищення якості професійної підготовки майбутнього вчителя фізики. Якщо ми маємо на меті підготувати професійного вчителя, то для практичної підготовки має виділятися значно більше часу, щоб студент більше часу виконував ту роботу, яка буде його ключовою у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Атаманчук П.С. Дидактичне забезпечення семінарських занять з курсу «Методика навчання фізики» (загальні питання) вид. 2-ге, допов. і перероб.) / П.С. Атаманчук, Т.П. Поведа, О.М. Семерня. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. – 395 с.
2. Атаманчук П.С. Управление процессом становления будущего педагога. Методологические основы: Монография. – Издатель: Palmarium Academic Publishing ist ein Imprint der, Deutschland, 2014. – 137 p.
3. Носовець Н.М. Педагогічна практика майбутніх учителів в країнах Європи і в Україні / Н.М. Носовець, Т.Г. Белан // Вісник Чернігівського національного пед. ун-ту. – Вип. 90. – Серія: Педагогічні науки. – Чернівці, 2011. – С. 115-119.
4. Цоколенко О.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізики в процесі педагогічної практики / автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київ, 2014. – 20 с.
5. Програма педагогічної практики для студентів 4-го курсу Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з галузі знань 0402 – фізико-математичні науки за напрямом 6.040203 – Фізика* (укладачі: Атаманчук П.С., Панчук О.П., Поведа Т.П., Чорна О.Г.) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvf.kpnu.edu.ua/content/pedagogichna-praktyka>
6. Самойленко А.М. Морально-етичний портрет сучасного педагога / А.М. Самойленко // Наука та практика – 2007 : міжнародна науково-практична конференція [збір. наук. пр.]. – Полтава: громадська асоціація, 2007. – С. 216-220.

References

1. Atamanchuk P.S. Dydaktychne zabezpechennia seminarshkykh zaniat z kursu «Metodyka navchannia fizyky» (zahalni pytannia) vyd. 2-he, dopov. i pererob.) / P.S. Atamanchuk, T.P. Poveda, O.M. Semernia. Kamianets-Podilskyi : Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 2012. – 395 s.
2. Atamanchuk P.S. Upravlenye protsesom stanovleniia budushcheho pedahoha. Metodolohycheskye osnovy: Monohrafyia. – Yzdatel: Palmarium Academic Publishing ist ein Imprint der, Deutschland, 2014. – 137 p.
3. Nosovets N.M. Pedahohichna praktyka maibutnykh uchyteliv v krainakh Yevropy i v Ukraini / N.M. Nosovets, T.H. Belan // Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho ped. un-tu. – Vyp. 90. – Serii: Pedahohichni nauky. – Chernihiv, 2011. – S. 115-119.
4. Tsokolenko O.A. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv fizyky v protsesi pedahohichnoi praktyky / avtoref. dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk za spets. 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity. – Kyiv, 2014. – 20 s.
5. Prohrama pedahohichnoi praktyky dlia studentiv 4-ho kursu Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka z haluzi znan 0402 – fizyko-matematychni nauky za napriamom 6.040203 – Fyzyka* (ukladachi: Atamanchuk P.S., Panchuk O.P., Poveda T.P., Chorna O.H.) / [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mvf.kpnu.edu.ua/content/pedagogichna-praktyka>
6. Samoilenko A.M. Moralno-etychnyi portret suchasnoho pedahoha / A.M. Samoilenko // Nauka ta praktyka – 2007 : mizhnarodna nauково-praktychna konferentsiia [zbir. nauk. pr.]. – Poltava: hromadska asotsiatsiia, 2007. – S. 216-220.

PEDAGOGICAL PRACTICE - INDEX OF READINESS OF FUTURE PHYSICS TEACHER TO PROFESSIONAL ACTIVITY

Peter Atamanchuk, Tetiana Poveda

Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University, Ukraine

Abstract. *The article analyzes organizational-methodical bases of pedagogical practice in higher education at the present time, revealed its importance in the system of professional formation of future teachers of physics. Noted that effective implementation of the internship depends on the appropriate level of the organization and management of students. It is proved that the results of the pedagogical practices act as an indicator of students' readiness for future professional activity and at the same time indicate shortcomings and gaps in students' knowledge that need special attention in training. Describes the main sections of "teaching practice Program" for students-future physics teachers (4th year) developed by the authors in collaboration with a team of experienced teachers of the Department. Perspectives of pedagogical practice of students in connection with the reform of higher education in Ukraine. Highlight some features of the organization of pedagogical practice in higher education institutions around the world.*

Key words: *pedagogical practice, higher educational establishment, professional competence, future physics teacher, student.*